

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“สพฺเพ ธมฺมา — ธรรมทั้งหลายทั้งปวง, สิ่งที่มีจริงทั้งหลายทั้งปวง”

สพฺเพ ธมฺมา อ่านตามภาษาบาลีว่า **สัป - เพ - ดำ - มา** เป็นคำ ๒ คือ คำว่า **สพฺเพ** (ทั้งปวง) และ คำว่า **ธมฺมา** (สิ่งที่มีจริงทั้งหลาย, ธรรมทั้งหลาย) เขียนเป็นไทยได้ว่า **สัพเพ ธมฺมา** หมายถึง **สิ่งที่มีจริงทั้งหลาย ทั้งปวง** ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของตนๆ ไม่เปลี่ยนแปลงลักษณะเป็นอย่างอื่น ทรงไว้ซึ่งลักษณะของตน คำว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวงนั้น ครอบคลุมทั้งสภาพธรรมที่เกิดเพราะปัจจัยปรุงแต่ง (สังขตธรรม ซึ่งได้แก่ จิต เจตสิก และรูป) และ สภาพธรรมที่ไม่มีปัจจัยปรุงแต่งให้เกิดขึ้น (อสังขตธรรม คือ พระนิพพาน) ทั้งหมดทั้งปวงนั้น เป็นสิ่งที่มีจริงแต่ละหนึ่ง ซึ่งเมื่อเป็นธรรม ก็ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สิ่งหนึ่งสิ่งใด ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้น

ข้อความในพระสูตรต้นปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทส แสดงความเป็นจริงของคำว่า **สพฺเพ ธมฺมา** ดังนี้

บทว่า สพฺเพ ธมฺมา ได้แก่ หมายความว่า ครอบคลุมทั้งสังขตธรรมและอสังขตธรรม ทั้งหมด.

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นหนึ่ง ไม่เป็นสอง หมายความว่า เป็นจริงอย่างไร ก็เป็นจริงอย่างนั้น เปลี่ยนแปลงให้เป็นอย่างอื่นไม่ได้ สิ่งที่มีจริงที่พระองค์ทรงแสดง ทรงตรัสรู้อย่างแจ่มแจ้งตามความเป็นจริงโดยละเอียดโดยประการทั้งปวง พระปัญญาของพระองค์ไม่มีผู้ใดเปรียบได้ ธรรมเป็นสิ่งที่มีความจริง และเป็นสิ่งที่ละเอียดลึกซึ้งอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่เคยไม่รู้ แม้ว่าจะมีความจริง ในชีวิตประจำวัน มีทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แล้วก็ปรากฏด้วย เช่น ทางตามีสภาพ ธรรมปรากฏให้เห็น เป็นสิ่งที่มีความจริง เป็นรูปธรรม แต่ความไม่รู้ก็ยึดถือสภาพธรรมซึ่งเกิดดับสืบต่อกันอยู่ในขณะนั้นรูปธรรมที่ปรากฏทางตา เป็นสิ่งที่เกิดดับ และนามธรรมซึ่งเป็นธาตุรู้ คือเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตาก็เกิดขึ้นเพียงชั่วขณะเดียวแล้วก็ดับ แต่เพราะสภาพธรรมเกิดและดับอย่างรวดเร็ว และมีสภาพธรรมอื่นเกิดดับสืบต่ออยู่ ความไม่รู้ในความเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมแต่ละขณะ ทำให้มีการยึดถือ สันฐานหรืออาการของสิ่งที่ปรากฏว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด

ธรรม เป็นสิ่งที่มีจริง ใครๆ ก็เปลี่ยนแปลงลักษณะนั้นไม่ได้ เป็นสภาพธรรมที่มีจริง ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนเลย เป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละลักษณะเท่านั้น

สิ่งที่มีจริง หรือ ธรรม เมื่อกล่าวโดยรวมแล้ว ประมวลด้วยคำว่า สัพเพ ธมฺมา (สัพเพ ธัมมา) คือ ธรรมทั้งหลายทั้งปวง มี ๔ อย่าง ได้แก่

จิต เป็นสภาพธรรมที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้แจ้งอารมณ์จิตแม้จะมีหลากหลายประเภท ตามเจตสิกธรรมที่เกิดร่วมด้วย บ้าง หลากหลายตามอารมณ์คือสิ่งที่จิตรู้บ้าง หลากหลายตามภูมิคือระดับชั้นของจิตบ้าง แต่ก็มีลักษณะเดียวคือมีการรู้แจ้งอารมณ์เป็นลักษณะ ตัวอย่างของจิต เช่น เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสทางกาย เป็นต้น

เจตสิก เป็นนามธรรมที่เกิดร่วมกับจิต ดับพร้อมกับจิต รู้อารมณ์เดียวกับจิต และในภูมิที่มีขั้น ๕ (คือ ในภูมิที่มีทั้งรูปธรรมและนามธรรม) ก็อาศัยที่เกิดที่เดียวกันกับจิต ตัวอย่างเจตสิก เช่น **ผัสสะ** (สภาพธรรมที่กระทบอารมณ์ที่จิตรู้) **เวทนา** (ความรู้สึกลึก) **โลกะ** (ความติดข้องต้องการ) **โทสะ** (ความโกรธ ความขุ่นเคืองใจ) **ศรัทธา** (สภาพที่ฟ่องใส) **สติ** (ความระลึกเป็นไปในกุศลธรรม) **hiri** (ความละอายต่อบาป) **โอตตปปะ** (ความเกรงกลัวต่อบาป) **ปัญญา** (ความเข้าใจถูกเห็นถูก) เป็นต้น

รูป หรือ **รูปธรรม** เป็นสภาพธรรมที่มีจริง ไม่ใช่สภาพรู้ ไม่ใช่ธาตุรู้ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยเกิดจากสมุฏฐานต่างๆ กล่าวคือ บางรูปเกิดขึ้นเพราะกรรมมีกรรมเป็นธรรมที่ก่อตั้งให้รูปนั้นเกิดขึ้น บางรูปเกิดขึ้นเพราะจิตเป็นสมุฏฐาน บางรูปเกิดขึ้นเพราะอตุ ความเย็นความร้อนเป็นสมุฏฐาน บางรูปเกิดเพราะอาหารเป็นสมุฏฐาน ตัวอย่างของรูปธรรม เช่น สี เสียง กลิ่น รส ธาตุดิน ธาตุไฟ ธาตุลม จักขุประสาท (ตา) โสตปสาทะ (หู) ฆานปสาทะ (จมูก) ชิวหาปสาทะ (ลิ้น) กายปสาทะ (กาย) เป็นต้น

นิพพาน เป็นสภาพธรรมที่เป็นนามธรรม เป็นธรรมที่ไม่เกิดไม่ดับ เป็นสภาพธรรมที่ดับทุกข์ดับกิเลส เป็นสภาพธรรมที่ตรงกันข้ามกับสภาพธรรมที่เกิดดับอย่างสิ้นเชิง นิพพาน เป็น อสังขตธรรม คือไม่มีปัจจัยปรุงแต่งให้เกิดขึ้น

สำหรับในชีวิตประจำวัน ในแต่ละขณะ จิต เจตสิก รูป กำลังเกิดดับอย่างรวดเร็ว เมื่อไม่รู้ธรรมตามความเป็นจริง จึงยึดถืออาการของรูปและนาม ซึ่งเกิดดับสลับต่อกันอย่างรวดเร็วว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน หรือ เป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด ขณะนี้รูปกำลังเกิดดับทั้งภายในที่ตัวเองและภายนอกที่ปรากฏให้เห็นทางตา หรือที่ได้ยินทางหู เป็นต้น แต่ก็ยังไม่ได้ประจักษ์ว่าเป็นเพียงสภาพธรรมที่เป็นรูปแต่ละลักษณะ

เมื่อไม่รู้ลักษณะของธรรมตามความเป็นจริง จึงมีการยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏโดยอาการโดยสัญญาณว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด แต่เมื่อมีการศึกษาธรรมรู้หนทางที่จะอบรมเจริญปัญญา ก็จะเป็นเหตุให้ค่อยๆ ศึกษาลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ จนกว่าลักษณะของธรรมจะปรากฏโดยสภาพที่ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน และเมื่อปัญญาอบรมเจริญขึ้นก็สามารถที่จะประจักษ์แม้ความเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมที่กำลังเกิดดับในขณะนี้ จึงจะไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตนจริงๆ เป็นแต่เพียงธรรมแต่ละลักษณะตามที่ได้ศึกษามาตามความเป็นจริง เพราะเหตุว่า ตราบใดที่ปัญญายังไม่ประจักษ์แจ้งในสภาพที่ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตนของจิต เจตสิก รูป ยังไม่ประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรม ตราบนั้นก็ยังเห็นสภาพธรรมทั้งหลายว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด ยังมีความยึดถือว่า เป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน เป็นสิ่งต่างๆ และอกุศลธรรมก็ตามมาอีกมากมายเพราะไม่รู้ความจริง และถ้ายังไม่ประจักษ์แจ้งสภาพธรรมที่มีจริงๆ ในขณะนี้ ก็ไม่สามารถดำเนินไปถึงการประจักษ์แจ้งสภาพธรรมที่ไม่เกิดไม่ดับ คือ พระนิพพาน ได้เลย

หนทางแห่งการอบรมเจริญปัญญาเท่านั้น ที่จะนำไปเพื่อความเข้าใจอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงของธรรม เป็นไปเพื่อขัดเกลาละคลายความไม่รู้ ละคลายความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตนเป็นสัตว์เป็นบุคคลได้ในที่สุด ดังนั้น การตั้งต้นในการฟังในการศึกษาให้เข้าใจว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวงนั้น เป็นสิ่งที่มีจริงแต่ละหนึ่งๆ ย่อมเป็นประโยชน์เกื้อกูลตั้งแต่ต้น เมื่อได้ฟังได้ศึกษาต่อไปด้วยความตรงและจริงใจ ไม่ประมาทในแต่ละคำที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ความเข้าใจถูกเห็นถูกก็จะค่อยๆ เจริญขึ้น ไม่ดำเนินไปในหนทางที่ผิด.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๑-๘๓๒๐๕๗๗]